

EPIGRAMMÁK.

NŐSZÜLÉS.

„Nőt kell venned” — imígy szólt Szorgosi gyáva fiának:

Gondolván így majd tán feje' lágya benő.

Senki ne mondja tehát már, hogy nőszülni bohóság,

Sőt elméjéhez hozza ez azt, ki bohó.

LAKNER SÁNDOR.

SZÉPIRODALOM.

Emlény, karácsoni, újesztendei és névnapi ajándék. 1844. Hat aczélmetszettel.

Az 1844-dik év termékeny vála almanachokra nézve irodalmunkban. E jelenen kívül az Őrangyal, Országgyűlési almanach s a mármár föltünendő Szivárvány kínálkoznak tarka tartalmaikkal. Azonban mellőzve azt, hogy az Őrangyal egészen más téren mozog, s mondhatnám egy más világot — a vallás', hit' magasztos világát választva hatáskörül, irodalmunkban az egyetemes poesis' egyik ágát, a valláspoesist képviseli: a más kettő mint rendkívüli körülmények', idő' és viszonyok' szüleménye, csupán ephemeritümenyekül tekintendők, s őket az Emlény' vetélytársiul tartanunk nem lehet. S ránk, kik surlódás, versenyző mozgalom nélkül az életet csak pangó tengésnek tartjuk, ez egyedüliség, e versenyhiány mindig szomorítón hat, mert honi almanachink' állapotát még mindig idegen égaljból átültetett olly növénynek kényszerít tartani, melly magyar földben egésséges, erős gyökeret verni maig sem birt. E körülmény' okait fejtegetni ezuttal sem időnk, sem célunk. Mi az Emlényt akarjuk ezuttal tisztelt olvasóinkkal megismertetni, mit is röviden czennel szívesen teljesítünk.

A könyv' külseje tünvén legelőször is szemünkbe, örömmel mondhatjuk, hogy az olly csinnal van idén is kiállítva, mikép azt kényesb izlésű urhölgyeink is szívesen forgathatják piros újjhegyeik között. Homlokát b. Mednyánszky Alajos' finom aczélmetszetű arczképe ékíti, melly a könyv' becsét már azért is kétszerezi, mert honunk' veterán írói egyikének jóltalált képével ajándékozza meg kiadó ur ez almanach' vezetőit. Ezenkívül még öt' aczélmetszet gazdagítja a könyvet, egy pár Barabásunk' mesteri rajza után. Nem helyeselhetjük azonban a metszvényekre nézve, hogy czímeik sehol alájok nem nyomatanak, annyival

inkább, mert ez alkalmat nyújt azon gyanu' megerősödésére, mintha az Emlény' képei csak iminnen amonnan szedetnének össze, s ki tudja mellyik németajku Irisből vonatnának elő az árva Emlény' díszítésére?

De menjünk át a könyv' szellemi tartalmára.

Első beszélye — sor szerint — ez almanachnak az 'Eskü' Ney Ferencztől. Jeles szerkezetű, szabatos, szép nyelvű s sok belbecscsel bíró mű. Bennünk azonban — megvalljuk — nem bír előhozni azon megnyugvást, mit lélektanilag következetesen lefolyó cselekvénynek támasztania kell, de sőt, szerző' szándokával egészen ellenkezőleg, szánalom kel bennünk a kárhoztatandó nő iránt, s a költői igazságtételt nem találjuk egészen igazságosnak. És ennek főokát, csekély véleményünk szerint, Elma' jellemének mindjárt megismertetésekor lélektanilag nem eléggé jelölt, sőt kissé tévesztett festésében hisszük rejleni. Hogy Elmának esküszegésérti bűnhődése igazságos legyen, az eskünek valósággal ledér, öntudatos könnyelműséggel és, mi fődolog, önkényt kell vala adatnia. Elmát tehát ilyennek kell vala szerzőnek festenie, mit nem tön, mert olvasó Elmában egy könnyelmű ugyan, de inkább gyermekiességből könnyelmű lányt tanul ismerni, kivel, 16 évei' daczára is egy előtte elröppent tarka pillangó fölötti 'gyermekded öröm' (l. 6.) szerelmet, Ákost s mindent feledtet. És e gyermekded ártatlanságu (l. 9.) leány, ki még Ákos iránti 'vonzalmát' is csak 'szégyenlettel' (l. 10.) meri megvallani, a kiállhatlanságig ostromoltatik egy ábrándozó, ingerlékeny, boszúkész, mondhatnám dühös szerelmesnek, mint szerző is mondja, 'vadszertű kifakadásai' által, ki iszonyu kitörések közt ügyekszik a lány' ajkairól lecsalni az esküt. S ha Elma, mint látszik, inkább hogy a kiállhatlanságig zaklató Ákostul menekülve, gyermeki örömeit élvezhesse, nem is levén még tiszta fogalma az eskü' lényegéről, végre esküszik, kérjük, önkénytes és nem merőben kényszerített eskü-e ez? S ha igen, igazságos-e Elma' olly kegyetlen bűnhődése? Valóban nem. Az épen mondottat leszámítva a beszély' kivitele jeles. Jellemrajzai közt kivált Ruprechté sok eredetiséggel bíró. Kevesbbé vagyunk tisztában Werner' jellemével, kinek későbbi becsületességével épen nincs összehangzásban azon mód, mellyel Elma' kezét megnyerni iparkodott, habár itt sokat kell Ruprecht' cselszövényeinek is tulajdonítunk.

E beszélyt a 'puszták' villáma' követi Nagy Ignácztól. Ismét azon szeszélyes, a gyarló életet ezer gyöngéivel hűn s nem humortalan kedélylyel rajzoló tollal találkozunk itt, mellynek már annyi becses frescorajzot köszön irodalmunk. A tér, mellyen ezuttal szerző mozog, a saját regényességű Hortobágy és vidéke. E népi rajz, mellyen mind-

végig a legegészségesb humor ömlik el, gazdag eredeti alakok- s jelene-
tekben. Amazok közt első helyen említendő nemzeti Bögözdý orvos
uram, kit azonban rövidség' kedvéért, mint ő maga erősíti, csak tiló-
gusnak és felcsernek szólít a falu' népe, s kinek bővebb ismertetésére
legyen elég csak a Kösü' partjáni háza' ablakának papirragasztványán
állott e nevezetes sorokat közlenünk, bővebb ismeretségre magát a
könyvet ajánlván:

Itt ezen kis csöndes házban,
Melly áll Isten' ótalmában,
A hosszú haj levágatik,
Szakáll leberetváltatik,
A fájós fog kihúztatik,
Rosz óra kijavíttatik,
Vérmes' ere megvágatik,
Rozzant köntös megfoldatik,
Csúz és köszvény gyógyíttatik,
Cseléd urhoz állíttatik,

Gyermek jóra oktattatik,
Kopó sokra taníttatik,
A halott elbucszúztatik,
A lány elmátkásíttatik, —
S ki által mindaz adatik,
És gyorsan végrehajtatik,
A mi itt kurtán mondatik:
Orvos urnak szólíttatik,
Bögözdýnek hivattatik,
És jól megjutalmaztatik.'

Méltólag állanak mellette a collegiumból haza került Csákány György ur-
fi, s magával hozott mindenese, a hórihorgas Mendó' eredeti s minden
tulzás nélkül rajzolt alakjaik stb. — Igen érdekes s szerencsésen raj-
zolt jelenetek a templomba takarodás, Csákány ur' ebédje s Bögözdý
uram' hivatlan megjelente, a kupaktanács' bünvallatása, a hortobágyi
csárda körüli események s végül a katonai őrcsapat s az őket franczi-
áknak vélő s ellene Bögözdý uram' vezérlete alatt kirukkoló falu' népe
közti komikus jelenet stb. — Szóval a 'puszták' villáma' Nagy Ignác
ur' szorgalmas muzsájának e nemben egyik legbecsesb szüleménye.

Kovács Pál' farsangi életképe, 'csináljunk magunknak egy jó
napot' becses dolgozat. Kovács Pál ur' iratain bizonyos csöndes nyuga-
lom, hogy úgy nevezzük, a megelégedés' nyugodt humora ömlik el, s
ez egyik, miért K. ur' művei oly szívesen olvastatnak. A fogyhatlan
szeszélyű s apadhatlan humoru rajz, mint virágos réten hempelygő csön-
des folyamu erecske, mindvégig egyenlő nyugalommal halad céljához,
menten a kedélynek olykor zavarólag közbevágható minden föllobba-
násitól. A tisztcs Szuporycsalád' e képben rajzolt farsangi jó napja nem
egy kisebb vidéki családkának fog hasonló ugynevezett 'jó napokat' em-
lékébe visszaidézni.

Legbecsesb ékköve — úgy tartjuk — e könyvnek 'Tibod a jogy-
ző' Jó sika Miklós tul. Ha a 'falusi lelkes z're visszaemlékezünk,
e két műben hasonló erkölcsi alapczélt vélünk föltalálhatni, itt is ott is
egy körülményeibe magát betálatni tudó s e mellett hatáskörében ál-

dásárasztólag munkáló egyénnel találkozunk; de mondanom sem szükség, hogy ez alapeszme mindkét műben valamint egészen más körülményekből, hogy úgy mondjuk más lelki indokokból van kifejtve, úgy a cselekvény, szövény, rajz és kivitel egymástól tökéletesen különbözök. Amott a lelkésznek a világtól elvonult s csupán kised falucskája boldogítására szánt élete egy önmagán uralkodni tudó szív' férfias lemondásának eredménye: míg Tibodban a megtestesült életrevalóság áll előttünk, önmagából, önereje által kifejtve s embertársai' boldogítása-, szellemi s anyagi előhaladására olykor önmegtagadással is szentelve. Amott egy mennyet vesztett sajtó szív az embertársi szeretetben keres és talál írt fájdalmának: itt az elégedett kebel ismét az embertársi szeretetben ragyogtatja önboldogsága' viszsugárait. Szóval mintha a két beszélyben együtt azon eszmét látnók keresztülvive: tépje bár a hiúsult remények fölötti bánat' vagy balsors' vihara keblünket, vagy derengjen jobb sors' boldogító napja pályánk fölött; az ember' hivatása mindig egy: betölteni hiven a munkakört, melyet tehetségei s a körülmények eléje szabnak, s a körben, melybe sorsa veté, úgy élni, hogy pályanyomain áldás' virágai nyíljanak. S ime a czelegység, melyre a két beszély összehasonlítása vezet. Mindjárt elein igen érdekes a mód, mellyel szerző az ezermester Tibod iránt bennünk érdeket gerjeszt. Aztán a fiatal jegyzőnek, ki minden nélkül egy kis megfagyott talált leánykával vállán jelenik meg késő éjjel hivatalkodása' helyén, életpályája ép oly érdekes mint tanulságos. Azon cikkekben, hol a birtokos gróffal és fiával ismerkedünk meg, e kicsiben is oly sok élettapasztalás igazolta nézetek, tanácsok, e mellett a személyek' tetteinek mindenütt azon lélektani magyarázata, motivatioja, melyet a köztiszteletű báró ur' műveiben mindenütt találni szoktunk. Igen érdekes s ismét a mestert eláruló, Tibod' születési titkának szövedéke, valamint az egész beszély' kifejlése kellemesen nyugtatja meg olvasót. A gróf férfias lemondása, Tibodban jószágai' törvényes birtokosát ismervén meg, jótékonyan ható, s még inkább a derék Tibod' valóban nemes határozata. Tőle más nem is vártunk. Szóval nem kédkedünk ismétleni, mikép e beszély az 1844-ki Emlény' gyöngyeinek legdrágábbika.

Frankenburg Adolf ur ezuttal egy rövidke életképpel járula az Emlényhez, mellynek czime: 'a dudás'. A' kis rajzon szerző' ismert vig, ittott csipős szeszélye ömlik el. Nekünk azonban úgy látszik, mintha e cikk csupán a metszet' kedvéért iratott, s nem a metszvény készült volna a szöveghez. Azonban, ha így volna is, az alig észrevehető, mert Fr. ur' tolla, lerázva ezuttal a szellemet vásári kézművessé

aljasító, s azt szabad mentében megszorító ígát, ügyesen tudá magát tultenni e kellemetlen körülményen.

,Két óra a gőzösön' Császár Ferencz től, azon minden legcsekélyebbre kiterjedő gonddal s higgadt figyelemmel készült, e mellett azonban költőiséget sem nélkülöző kedves olvasmány, mely Cs. F. ur' csaknem minden dolgozatain észrevehető. A csinos beszélyke kifejlésében érdekes, s az egész a könyv' kedvesb olvasmányai közé tartozik. Némi kis következetlenséget találtunk csekély véleményünk szerint abban, hogy szerző a 209 lapon Durmay' azon philosophiáját, miszerint, szép és jó a szerelem, de szebb és jobb, ha hozzá vagyon is van', nem akarja magáénak vallani, s mégis a 210 lapon bővebben fejtegeti, mennyire szükséges, legalább kívánatos a szerelem mellé az anyagi jólét.

Tóth Lőrincz ur rajnai útjának sok költői ihlettel irt s nem kevesb historiai becsű rajzát adá. Ez utirajzot, mint kellemest hasznossal párlító igen tanulságos olvasmányt ajánljuk szépeinknek, kik a Rajna világhírű szépségeivel ruganyos kerevetükön, a nélkül hogy kényes lábcskáikat csak egy lépésre is fárasztanák, habár röviden, megismerkedni kívánnak, s mégis ama tájakról valamivel többecsét szeretnének tudni, mint csak azt, hogy azok a világon léteznek.

Nagy Ignác ur', 'Hullámka' című kerekded nyelven irt kis tündérregéje zárja be a könyvet. Adja Isten, hogy a csillag Hullámka' homlokán kezdjen el minél előbb ismét tündöklenni, s soha többé meg ne homályosodjék!

E rövid ismertetésből látják tisztelt olvasóink, mikép az 1844-ki Emlény' tartalma legtöbbször oly irók' szellemi adományaiból áll, kik irodalmunk' egén már rég mint elismert fényű csillagok ragyognak, kiktől megszoktuk csak jót, csak kitűnőt várhatni, s kik e várakozásunkban ezuttal sem hagyának csalatkozni. Belbecsre nézve is tehát, s még inkább mint külcsinra, az Emlény bátran szállhat versenytérre a külföld' legszebb almanachjaival.

Föltűnt, hogy idén a költemények egészen kizárattak az Emlényből. Ennek két okát gondolhatjuk, t. i. vagy nem küldettek be közölhető versek, vagy ha igen, szerkesztő ur szándékosan zárá ki őket. Első esetben nincs mit szóljunk, ámbár azt alig tohotjuk föl, mert mindamellett hogy koszorus költőink most, úgy látszik, szeretnek gazdálkodni szellemükkel, ismerjük fiatalabb reménydus költőink' tehetségeit, kiktől néhány az Emlényben megállható munkát remélheténk. Szomorú dolog volna, ha már az ifju szellemet is pangó tétlenség lepte volna meg!

Ha pedig a költemények' kizárása önkénytesen történt, megvalljuk, az helyeselni nem tudjuk. Mi a magyar almanachban többet keresünk (legalább mostani körülményeink közt), mint csupán kellemes olvasmányu újévi ajándokot. Örömet látnánk benne magasb czélt megközelíttetni. Szeretnők t. i. hogy a magyar almanach tükörhöz hasonlítson, mellyben szépirodalmunk' évenkénti álláspontját megláthassuk, hogy az, mintegy évkönyv, az egyetemes szépirodalom' legszebb virágaiból fűzött bokréta legyen, mellyeket szépirodalmunk azon évi álláspontján nyújtani bir; hogy így, a szerint a mint e czél inkább vagy kevesebbé megközelítetik, évek' sorozata után az almanachok az irodalmi történetírásban is részben némi kulcsul szolgálhatnának. És e czél végett szeretnők, hogy a magyar almanach szépirodalmunknak nemcsak két főágát a szabad és kötött poezist, hanem a mennyire lehet, dióhéjban, mindkettőnek főbb osztályzatait is legjelesb művek által, mit íróink nyújtanak, képviselje. Mi tehát a komoly és vig beszélyek közt egy kis vigjátékokscát, aztán egyegy balladát, regedalt, sonettkét stb. örömet látnánk az almanach' hasábjain, hogy így szépirodalmunk' állásának minél teljeseb képét birjuk. — Az előhozott okon kívül változatosság, s az olvasók' különböző igényeinek lehető kielégítése' tekintetéből sem ártott volna egy pár verset beszurni. Vannak ugyanis — kivált hölgyek — kik egy ihletéssel irt jeles költeményt nem adnak a világ' minden prózájaért, kik tehát az almanachot főleg versek' kedvéért veszik. Ezeknek igényeit egészen mellőzni, némi figyelmetlenséget árul el. — Szivesben látandjuk tehát az 1845-ki Emlényt, ha benne a beszélyeket ittott jeles költemények váltandják fel, e' jelenévinek pedig kívánunk olly keletet, minőt kiadó ohajt, s minőt az valóban meg is érdemel.

NÁDASKAY LAJOS.

